

Az ökoturizmus fejlesztési lehetőségei a Dél-Dunántúlon

Gonda T. – Spiegler P.

A Dél-dunántúli régió egész területén megtalálhatóak kiemelkedő értéket képviselő természeti adottságok, amelyek jó kiindulópontjai az ökoturisztikai fejlesztéseknek. A Duna-Dráva Nemzeti Park által kezelt természetvédelmi területek nemzetközi mércével is kellően vonzó attrakciót nyújtanak. A Drávát Európa három legtisztább vizű folyója között tartják számon, a Mecsek geológiai morfológiai adottságai különleges értéket rejtnek, a Zselic pedig többek között a „Csillagos Égbolt rezervátum” cím elnyerésével szerzett magának rangot a vonzerők között. A turizmus szakma szereplői is egy ígéretes, ugyanakkor még kihasználatlan potenciálként tekintenek a régió ökoturisztikai vonzerejére. A természeti adottságok mellett azonban az ökoturizmus fejlesztését erősen meghatározza a régióban élők és a régióba érkező turisták viszonyulása az ökoturizmushoz, valamint az ökoturisztikai szolgáltatók felkészültsége és együttműködési készsége. Jelen tanulmányban – empirikus kutatások eredményeire támaszkodóan – olyan eseteket mutatunk be, amelyek a Dél-Dunántúl ökoturisztikai fejlesztésének alapjait, lehetőségeit, irányait jelzik.

1. Az ökoturizmus fejlesztésének elvei, keretei

A turizmus napjaink egyik legdinamikusabban fejlődő ágazata, amely igen jelentős mértékben járul hozzá a nemzeti jövedelemhez. Ezzel párhuzamosan az is megfigyelhető, hogy egyre nagyobb mértékben jelennek meg azok a turisták, akik a turizmus egy-egy speciálisabb ága felé fordulnak, így többek között a természetet, a természeti területek látogatását részesítik előnyben. Ezen folyamatok kedveznek az ökoturizmusban érdekelt szereplőknek, nagy hangsúlyt kell azonban arra fektetni, hogy a természeti értékek megóvása maradjon mindezek mellett a középpontban, hiszen ha tönkretesszük a természeti környezetet, akkor éppen az a vonzerő szűnik meg, amiért a jövő ökoturistáját a területre lehetne csábítani.

Mindezekből következik, hogy az ökoturizmus fejlesztése különleges kihívást, egyben hatalmas lehetőségeket jelent a természeti értékek kezelői számára. Úgy kell turistákat vonzani a különlegesen értékes területekre, úgy kell a szolgáltatásokat, termékeket bemutatni, hogy azok közben ne sérüljenek, így a növekedésközpontú és haszonelvű gazdaságirányítás által elvárt növekedésnek korlátai vannak a fenntartó módon történő hasznosítás érdekében.

Az ökoturizmus fogalmának tisztázására is szükség van, hiszen azt először az 1970-es évek végén, 1980-as évek elején határozták meg, egységesen elfogadott definíciója azonban ma sem létezik. Az Országos Ökoturizmus Fejlesztési Stratégia (2008) az alábbi definíció használatát javasolja az IUCN (International Union for Conservation of Natural Resources) Ökoturizmus Programjának megfogalmazása alapján: *„Az ökoturizmus a környezetért felelősséget vállaló utazás és látogatás a viszonylag zavartalan természeti területeken, azok természeti, valamint jelen és múltbeli kulturális értékeinek élvezete és értékelése céljából, úgy, hogy kíméli azokat a látogatás káros hatásainak mérséklésével, valamint a helyi népesség társadalmi, gazdasági előnyökhöz juttatásával”* (Országos Ökoturizmus Fejlesztési Stratégia). Fontosnak tartjuk szem előtt tartani a Québec-i nyilatkozatban meghatározottakat, mely szerint az ökoturizmus: *„A természetalapú turizmus minden olyan fajtája, amelyben az utazó elsősorban a természetet, valamint a természetes környezethez kapcsolódó kultúrákat szeretné megfigyelni és megtapasztalni.*

- *Oktatási és interpretációs elemeket tartalmaz.*
- *Az ökoturisztikai utakat általában, de nem kizárólag erősen szakosodott tour-operátorok szervezik, jellemzően kis csoportok számára. A célterületen az utazásszervező rendszerint kisebb helyi vállalkozásokkal áll kapcsolatban.*
- *Résztevői törekednek a természeti, illetve társadalmi – kulturális környezetre gyakorolt negatív hatások minimalizálására.*
- *Hozzájárul a számára vonzerőt jelentő természeti területek fenntartásához, mert:*
  - *a természeti környezetben élő lakóközösségek, illetve a természetvédelmi céllal működő szervezetek és hatóságok számára bevételt biztosít,*
  - *a helyi közösségek számára munkalehetőségeket, bevételi forrásokat teremt, növeli a tudatosságot a természeti értékek felé.* (Québec-i nyilatkozat 2002)

A nemzetközi trendek azt mutatják, hogy az ökoturizmus, a természeti értékek, és a természetben végezhető tevékenységek, valamint a természeti megismerése iránti vágy folyamatosan növekszik, ugyanakkor a hazai lakosság nem ismeri a hazai ökoturisztikai lehetőségeket, amely a nem megfelelő kommunikációnak köszönhető (Magyar Turizmus Zrt. 2007).

Elmondható, hogy a természeti szépségek önmagukban jelentős vonzerőt jelentenek, de megfelelő infrastruktúra nélkül még nem képeznek piacképes terméket. A természeti értékekben gazdag, védett területek sok esetben elmaradott, hátrányos helyzetű térségekkel esnek egybe, hiszen éppen a gazdasági hasznosítás szempontjából hátrányos helyzet

(vízhiányos homokvidék, szikes terület, karsztos hegyoldalak, lápos-mocsaras vidék) következtében nem estek áldozatul az intenzív mezőgazdálkodásnak és őrződtek meg a természeti értékek. Nem szorul különösebb magyarázatra, hogy ezekben a hátrányos helyzetű térségekben az ökoturizmus, illetve annak fejlesztése meghatározó és alapvetően fontos tényezője a térségfejlesztésnek.

A kínálat szempontjából elmondható, hogy a látogatóbarát, kereslet ismeretében megtervezett, élményszolgáltatásokkal hatékonyra tett termékek még nem elterjedtek. A kínálati oldalt a nemzeti parkok, a natúrparkok, civil szervezetek és az önkormányzatok képviselik, ők működtetik az ökoturizmus fő hazai bázisait: a látogatóközpontokat, bemutatóhelyeket, erdei iskolákat, tanösvényeket és a természet megismerését szolgáló egyéb létesítményeket. A nemzeti park igazgatóságok hangsúlyossága, sőt túlsúlya érezhető, annak ellenére is, hogy egyre több a lelkes és szakmailag nagyon felkészült civil szervezet, amelyek az ökoturizmus szinte minden tevékenységi területén eredményesen működnek.

A fenti helyzetelemzésből már kitűnik az a paradoxon, hogy a turizmus többi ágával szemben az ökoturizmust úgy kell, úgy lehet fejleszteni, hogy az általa bemutatott értékek ne sérüljenek, ami sokszor a turisták számának behatárolásával, így a bevételben is megjelenő korláttal jár együtt. Feltehetően ennek a korlátnak és annak a ténynek, hogy az ökoturizmusban érdekelt szervezetek általában civil kezdeményezéssel, és/vagy szegényesebb önkormányzati támogatással járnak együtt – sokszor magántőkét nélkülözve – köszönhető az is, hogy marketingre és az ezzel járó kommunikációs csatornákra kevés forrás és szakmai segítség jut. Az ökoturisztikai vállalkozásokat sokszor családtagok működtetik, másodállásban, saját erőből és forrásból. Megállapítható, hogy nehéz helyzetben vannak az ökoturizmusban érdekelt vállalkozások, számukra az összefogás és a szakmai érdekképviselet jelentős segítséget jelent.

2. Az ökoturisztikai fejlesztések alapjai a Dél-Dunántúlon

2.1 A helyi lakosok viszonyulása az ökoturizmushoz: a Nyugat-Mecsek térségében végzett empirikus kutatás tapasztalatai

Az ökoturizmus fejlesztésének megalapozása céljából a Nyugat-Mecsek öt települését (Cserkút, Kővágószőlős, Kővágótöttös, Bakonya és Boda) felölelő mikrotérségben 2008-ban reprezentatív lakossági felmérést végeztünk. A kérdőíves vizsgálat célja volt a lakosság

turizmushoz fűződő attitűdjének vizsgálata és egy konkrét ökoturisztikai attrakció- és termékfejlesztés, a Geo-Line projekt megalapozása (SZABÓ G. – AUBERT A. 2008).

A Nyugat-Mecsek térségében az 1950-es években megkezdett uránbányászat átalakította a mezőgazdasági jellegű települések arculatát és az itt élők életét. A bányászati tevékenység felhagyása jelentős természeti, gazdasági és társadalmi feszültséget okozott a térségben. A falusi turizmus, összekapcsolva az aktív- és ökoturizmussal jelenti ma az egyik kitörési pontot a vizsgált települések életében (SZABÓ G. – SPIEGLER P. 2009a). A Dél-dunántúli régió és Baranya megye kiemelkedő attraktivitású, kiforrott turisztikai márkával rendelkező területéhez, Pécs és a Mecsek térségéhez tartoznak a vizsgált települések (SZABÓ G. 2006). A Mecsek változatos földtani, növénytani és állattani értékekkel rendelkezik. Ez a turizmus fejlesztésével foglalkozókat arra motiválja, hogy a szelíd turizmus különböző formáinak fejlesztését preferálják a fenntartható fejlődés elveinek maximális figyelembevételével. A falusi szállásadással foglalkozók száma lassan növekedett a térségben az elmúlt években, és 2010-ben, amikor az országban először a Dél-Dunántúlon jelentek meg a környezetbarát vendégfogadó porták a védett természeti területekhez kapcsolódó településeken, Cserkúton 3, Kővágószőlősen 2 falusi szálláshely nyerte el ezt a címet (SZABÓ G. – ENDRÉDI M. 2010). A 2006 kora tavaszától 2007 késő ősziéig megvalósuló „Mecsek gyöngyszemei: a Jakab-hegytől a Völgyeségi-patakig” c. komplex ökoturisztikai fejlesztés (www.mecsekgyongyszemei.hu) az érintett településeket mint az ökoturizmus jelentős színtereit pozícionálta. A reprezentatív felmérés (2008) időszakában ezt a fejlesztést már ismerte a lakosság, és talán ez is hatással volt arra, hogy a turizmussal kapcsolatos attitűdjük kimagaslóan pozitív volt.

A Nyugat-Mecsek térségének fő turisztikai vonzerejét a tájképi és természeti értékek jelentik. A vizsgált települések tájképvédelmi területen fekszenek és a térség természeti értékei (geológiai, botanikai stb.) védettséget élveznek. A Jakab-hegy 1978-tól védett, a Nyugat-Mecseki Tájvédelmi Körzet pedig 2009-ben jött létre a DDNPI illetékességi területén (<http://www.ddnp.hu>). A megkérdezett helyi lakosok általában tisztában vannak az őket körülvevő természeti értékekkel. Kérdésünkre 21 természeti érték került megnevezésre, a leggyakrabban az erdőket (29%), a Jakab-hegyet (23%), a Mecseket (21%), a Babás-szerköveket (14%) és a Zsongor-követ (13%) említették. Ez azt mutatja, hogy a tájképet meghatározó természeti képződmények közé tartoznak a vörös homokkő sziklaformái. A látnivalókra, vonzerőkre vonatkozó kérdésünkre 26 féle említés történt, amelyek közül az első öt közé a túrázási lehetőségek (68%), a vonzó táj (44%) a panoráma és falukép (36%) műemlékek (31%) és a különleges természeti értékek (22%) kerültek.

Az empirikus vizsgálat kimutatta, hogy a térségben élőknek alapvetően pozitív a hozzáállása a turizmushoz, ugyanakkor egyelőre még nem tulajdonítanak neki gazdaságilag nagy jelentőséget. Ebben kivételt képeznek a turizmusban dolgozók, valamint Cserkúton, ahol virágzik a falusi turizmus, kiemelten érzik a lakosok a turizmusnak mint bevételi forrásnak a szerepét. Cserkút igazi vendégfogadó falu, hiszen rendkívül magas értéket adtak a megkérdezettek a turistákkal való barátságos, jó kapcsolatra. Kimutatható volt, hogy azoknak, akik jobban kötődnek a településükhöz, pozitívabb a véleménye a turistákról, valamint a turizmusban érintettek, akiknek ez megélhetési forrást is jelent, barátságosabbnak ítélték meg a turistákat (1. táblázat). A turizmus kapcsán felmerülő negatív társadalmi, kulturális és környezeti hatásokat egyelőre nem érzik a Nyugat-Mecsek térségének lakói, ami mutatja a desztináció-életciklus kezdeti fázisában járó térség turizmusának fenntarthatóságát és fejlesztési potenciálját (SPIEGLER P. 2011).

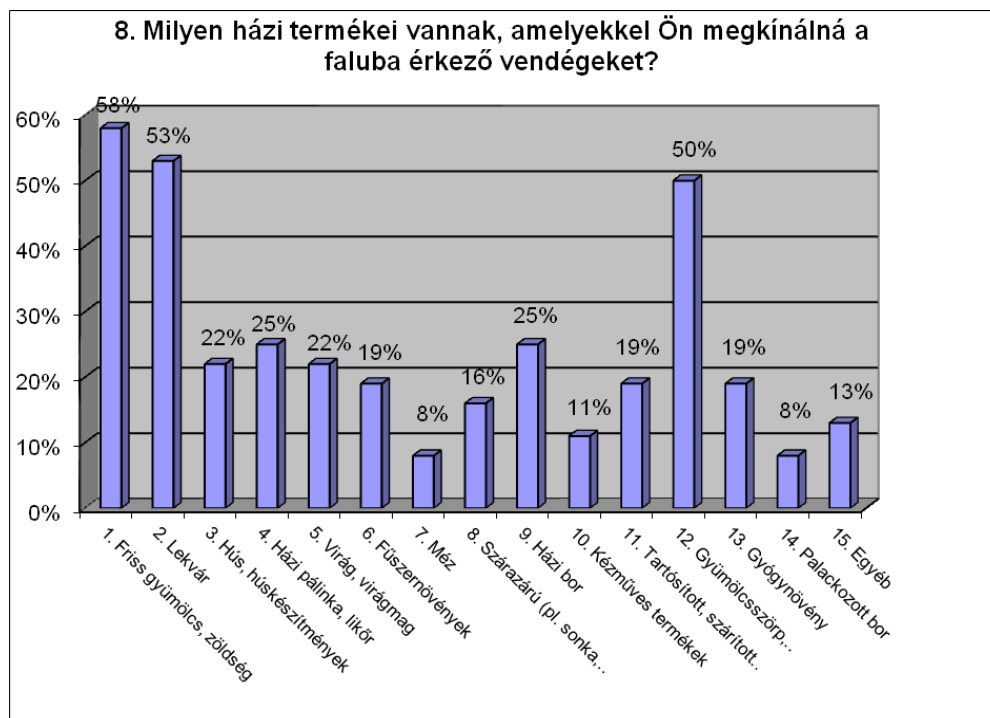
1. táblázat: A turisták megítélésének különbözőségei a vizsgált településeken az egyes állításokkal (1-5 osztályzatok szerinti átlag) való egyetértés nyomán.

	<i>A turisták idegenek itt, nem értik a szokásainkat és zavarják a mindennapi életünket</i>	<i>A turisták veszélyeztetik a környék természeti, társadalmi és kulturális értékeit.</i>	<i>A turisták általában kedvesek, barátságosak, és jó kapcsolatot alakítanak ki a helyiekkel</i>	<i>A turisták jelenléte könnyebbé teszi az életet, mivel jelentős bevételi forrást és munkalehetőséget jelentenek.</i>
Bakonya	1,06	1,09	3,72	2,03
Boda	1,14	1,29	3,74	1,91
Cserkút	1,26	1,16	4,58	4,26
Kővágószőlős	1,39	1,48	3,63	3,33
Kővágótöttös	1,57	1,52	3,91	2,87
Nem a turizmusban dolgozók	1,32	1,37	3,82	2,96
Turizmusban dolgozók	1,1	1,2	4,3	4,2
Gyengye térségi identitás	1,48	1,5	3,48	3
Erős térségi identitás	1,27	1,32	3,93	3,02

A kérdőíves vizsgálat kimutatta, hogy a térség helyzetét a helyi lakosok alapvetően jónak vélik a falukép, az elérhetőség és a vendégszeretet vonatkozásában. Egységesen a legjobb értéket a környékbeli kirándulási lehetőségeknek tulajdonították. Az, hogy a desztináció fogadókészségét ezen szempontok szerint jónak látják a helyiek, egyben azt is mutatja, mennyire pozitívan ítélik meg saját életkörülményeiket. Ezek azok a pontok, amelyek a térség erősségét, vonzerejét jelentik. A helyi lakosság elkötelezett a természeti értékek megóvása terén, közel a megkérdezettek fele, 109 fő ezt nagyon jelentős

fontosságúnak tartják, további 65-en pedig jelentős feladatnak. Ezzel szemben nagy megosztottságot mutatott a helyiek véleménye az önkormányzat turizmus iránti elkötelezettségéről, a kereskedelmi szolgáltatásokról, a szálláshelyek és a kulturális intézmények felkészültségéről, valamint kritika alá kerültek a vendéglátás szolgáltatásai és a szórakozási lehetőségek. Ezek olyan kritikus pontok, amelyekre érdemes odafigyelnie a közösségeknek, az irányítóknak a fejlesztések során. Ugyanakkor ezt érdemes kiegészíteni azzal, hogy egyes itt említett hiányosságok a vidéki térség karakteréből is fakadnak, a falusi turizmus sajátosságai is egyben, hogy nem a kereskedelmi szolgáltatások és a szórakozási lehetőségek vonzzák a vendégkört.

A helyi lakosság jelentős része (16 %, 36 fő) tervezi, hogy bekapcsolódik a vendéglátásba. Ez az arány mindenképpen biztató a térségben megvalósuló jövőbeni fejlesztések tekintetében. A napjainkban népszerűvé váló helyi termék előállítás fejlesztésének is jók a kiinduló feltételei a vizsgált térségben. Az előző kérdésre igennel válaszolt 36 főnek tettük fel a következő kérdést: „Milyen házi termékei vannak, amelyekkel Ön megkínálná a faluba érkező vendégeket?” A válaszok színes, sokrétű aktivitást tükröznek, amit az 1. ábra mutat.

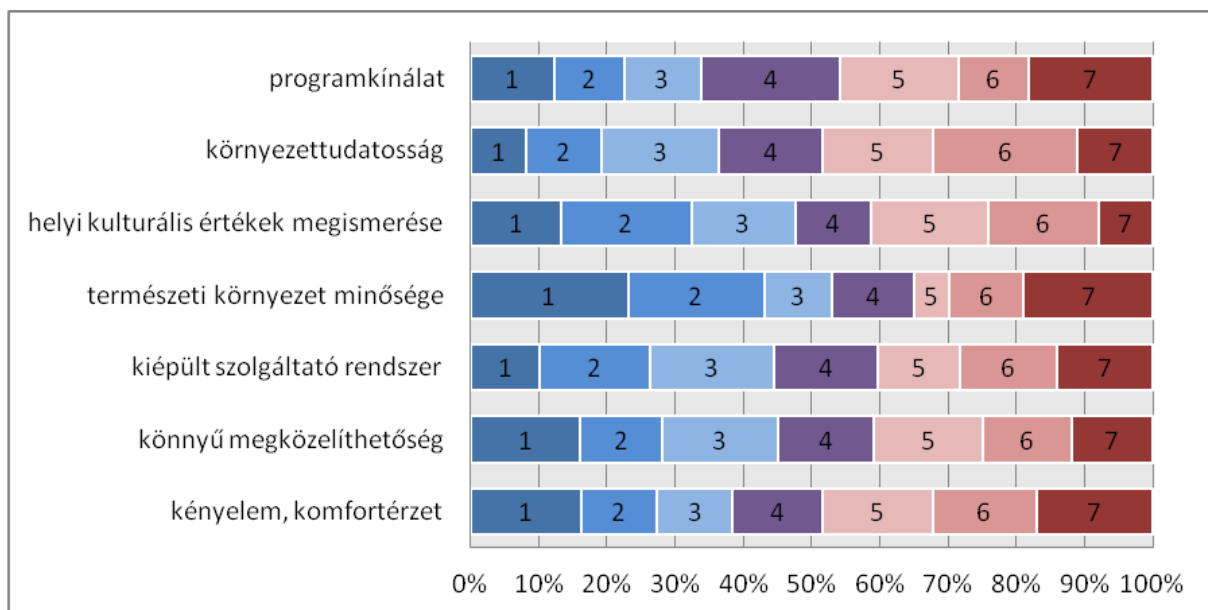

1. ábra: Milyen házi termékei vannak, amelyekkel Ön megkínálná a faluba érkező vendégeket? kérdésre adott válaszok megoszlása a vendéglátásba, vendégfogadásba bekapcsolódni szándékozók körében a Nyugat-Mecsek térségében

természet- és környezetvédelem, környezettudatosság, fenntarthatóság kifejezéseket kapcsolták össze az ökoturizmus fogalmával, továbbá olyan turisztikai elemeket, mint kirándulás és túra, csend és nyugalom, vidék és falu. Ez azt jelzi, hogy a turisták számára az ökoturizmus elsősorban a természetet, a természet értékeinek védelmét és a természetben történő turisztikai tevékenységeket jelenti. Az ökoturizmus szó a természettel és a zölddel fonódik össze a legszorosabban a turisták tudatában, háttérbe szorítva a kulturális értékek és társadalmi környezet megismerését.

A Dél-Dunántúlra látogató turisták körében végzett felmérés szerint a turisták többségénél (78%) nagy szerepet játszik a turisztikai célterület kiválasztásánál a természeti környezet, annak minősége, a táj sokszínűsége, zavartalansága. Az utazásnál figyelembe vett fő szempontok közé tartozik a környezettudatosság, a programkínálat és a kényelem, a komfortérzet (3. ábra). A természeti környezet minőségét tekintve a válaszadók erős megosztottsága látható a 3. ábrán: sokak számára ez a legfőbb elvárás, míg mások számára ez a legkevésbé fontos szempont.

3. ábra: A megkérdezett turisták utazással kapcsolatban elvárt szempontjainak fontossági sorrendje (1= legkevésbé fontos, 7=legfontosabb szempont)

A megkérdezett dél-dunántúli turisták kedvelik az aktív turizmust, közel 50%-uk évente több alkalommal is részt vesz gyalogos és kerékpáros túrán. A megkérdezettek 90%-ának az utazását áthatja az ökológiai szemlélet kisebb vagy nagyobb mértékben, azonban kifejezetten ökoturisztikai jellegű utazáson mintegy 41%-uk még nem vesz részt. Azoknak,

akik részt vettek már ökoturisztikai jellegű utazáson, 35%-uk teljes mértékben elégedett volt a szolgáltatással, azonban jelentős részük, 65%-uk néhány ponton javítana a program és a szolgáltatás minőségén.

A Dél-dunántúli régióba látogató turisták körében végzett felmérés rámutatott arra, hogy az ökoturizmus kapcsán elsősorban a természetre gondolnak az emberek, kevésbé a kulturális és társadalmi értékekre. Ahogy azt a Magyar Turizmus Zrt. 2007-es országos reprezentatív felmérése is megállapította, a hazai ökoturistákat leginkább a kirándulás lehetősége, a természeti környezet szépsége, a tiszta levegő és a csend motiválja (MAGYAR TURIZMUS ZRT. 2007). A régiós szintű kutatás pozitívabb személyes attitűdöt mutatott az ökoturizmus és a szabadidő aktív eltöltésére vonatkozó igény tekintetében, mint az előbb említett országos felmérés, azonban ez az attitűd még továbbra sem tekinthető meggyőzően pozitívnak. Az ökoturisztikai szolgáltatóknak igen differenciált turisztikai elvárásoknak kell megfelelniük, azokat összehangolniuk, mint például környezettudatosság, programok, komfort, megközelíthetőség stb.

2.3 Az ökoturisztikai szolgáltatók felkészítése: egy határmenti együttműködés, a „Pannon Tourism” projekt eredményei a Dráva térségében

A Pannon-régió a Dráva ártéri területeit jelöli a horvát-magyar határ vidékén. Erre a területre inkább a kisebb települések, falvak jellemzőek. A Dráva menti területek a magyar oldalon a Duna-Dráva Nemzeti Park kezelésébe tartoznak és a horvát oldalon is természetvédelem alatt állnak. A drávai táj jellegzetességeinek kialakulását a természeti adottságok mellett a régió története is meghatározta. A Dráva, mint a két ország közötti határfolyó, elválasztotta egymástól a magyar és a horvát területeket, ami abban a kontextusban válik igazán érdekessé, hogy ezek a területek a saját országukban is hátrányos helyzetű, periférikus térségek. A hidegháború idején Magyarország és az egykori Jugoszlávia közötti szigorúan őrzött határszakasz volt ez a terület. Ennek tudható be az is, hogy ebben a térségben nem került sor ipartelepítésre. Ma ez előnyöket hozhat a Dráva térségébe: az érintetlen természet és a csendes kis falvak a falusi- és az ökoturizmus fejlesztésének kitűnő alapot biztosítanak (SZABÓ G. – SPIEGLER P. 2009b).

A falusi- és az ökoturizmus egyike a gazdaságilag gyengélkedő határmenti területek kitörési lehetőségeinek, nem csak gazdasági értelemben (munkalehetőséget teremt, bevételt hoz), hanem minthogy összhangban áll a fenntartható fejlődés koncepciójával, nagy szerepet játszhat a helyi tanyák, a táj, a természet, a művészetek és a kézművesipar védelmében,

miközben elősegíti a kulturális sokszínűséget is. Ezen a határvidéken mindig is legalább három nemzetiség élt együtt: a magyarok, a horvátok és a cigányok, így ezen kultúrák hatottak egymásra és kevert népességű falvak alakultak ki a határ mindkét oldalán (pl. horvát lakosú falvak Magyarországon Drávapiski, Drávasztára, Felsőszentmárton). A Dráva mentén az Ormánság egy egységes néprajzi tájat képez sajátos hagyományokkal, építészeti stílussal, gasztronómiával, az egyedülálló kazettás mennyezetű református templomokkal és az ismertté vált egykezéssel (Kiss G. 1986). Az egykezés és a gazdasági nehézségek miatt fogyatkozó magyar lakosokkal szemben a Dráva vidékén az utóbbi években megnövekedett a cigányság száma, ma már vannak tisztán cigány falvak, mint Alsószentmárton vagy Gilvánfa (Kocsis K. - Bottlik Zs. 2009). Számos különbség van a határ két oldala, a magyar és a horvát kultúra, hagyomány tekintetében, azonban a turisztikai együttműködés kézenfekvő és kívánatos. A Dráva vidékén a turisták számára kiemelten vonzó a természetes, érintetlen környezet és az azzal összhangban élő közösség, amely megőrzi a történelmi emlékeket és a határokon átívelő hagyományos együttműködést.

A Dráva térségében az 1990-es évek óta számos nagyobb projekt került megvalósításra, így például egy PHARE projekt a turisztikai infrastruktúra fejlesztése céljából, majd a ROP (regionális operatív program) keretében az „Ősdráva-projekt” a Drávamente ökológiai állapotának rendezése céljából és a „Dráva-projekt” egy turisztikai hálózat (kerékpárút, túraút, vízi utak, lovas útvonal stb.) kialakítása céljából. Azonban a létrejövő infrastruktúra nem kellőképpen hasznosított, legfőképpen a helyi lakosok, szolgáltatók elkötelezettségének és képzettségének hiányában. Ezt a hiányt kiküszöbölni volt hivatott 2007-ben egy határmenti együttműködés, a „Pannon Tourism” INTERREG projekt (SZABÓ G. – SPIEGLER P. 2009b)

A falusi turizmus a Pannon-régióban kisebb arányban van jelen, mint amit a térség adottságai lehetővé tesznek, így elengedhetetlen a falusi vendégfogadó vállalkozások versenyképességének fejlesztése. Az egyik legfontosabb része a falusi turizmusnak a minőségi falusi szállások, valamint a helyi specialitások (kézművesipari, mezőgazdasági termékek, ételek) kínálatának kialakítása. A Dráva térségének fejlesztését a már meglévő adottságokra szükséges felépíteni, azaz a helyi természeti, társadalmi és kulturális értékek újrafelfedezése, hasznosítása szükséges a turizmus szempontjainak megfelelően. Ezért a „Pannon Tourism” projekt egyik fő célja volt egy a határokon átnyúló, a Pannon régió adottságaihoz igazodó régióspecifikus képzési program kialakítása és lebonyolítása révén a vendégfogadók szakmai kompetenciájának fejlesztése és a Pannon régió értékeinek, hagyományainak és programlehetőségeinek megismertetése (<http://pannoniantourism.hu>).

A projekt eredménye egy újonnan kifejlesztett közös horvát-magyar tananyag vállalkozók részére, írott és interaktív (CD-s) formátumban, mely a „European Curriculum for Training in Rural Tourism” ajánláshoz igazodik és 10 modulból áll össze: I. Tourism and recreation; II. Hospitality; III. Accomodation; IV. Food and Catering; V. Activities; VI. Nature, environment and local culture; VII. Marketing and promotion; VIII. Legislation; IX: Health and safety; X. Management. Minden modul rendelkezésre áll horvátul és magyarul is. Nyolc modul készült a horvát, kettő (V. és VI.) a magyar oldalon. A hatodik modul - Nature, environment and local culture – ismerteti, hogyan szerveződik a helyi adottságoknak megfelelően a vidéki régiók turizmusa. A modul elméleti és gyakorlati ismereteket egyaránt közvetít, így magában foglalja a falusi turizmus alapismereteit, a marketing és menedzsment témakörét kiemelve rendezvénymarketinget, a szálláshelyi és vendéglátási ismereteket kitérve az étkeztetésre és a higiénára is, a falusi vendégasztal szolgáltatás kialakításának módját, valamint gasztronómiai rendezvények szervezésének ismereteit. A modulok egyik fő célja a helyi tudás bázisának megteremtése, ezért foglalkoznak a helyi adottságokkal, a régió jellegzetességeivel. A már említett 6. modul tartalmazza a Dráva-medence természeti értékeiről és védett területeiről szóló ismeretanyagot, a helytörténeti és tájrajzi ismereteket, valamint a néprajzi és kulturális örökség hasznosításának lehetőségeit, kitér a drávai táj gasztronómiai hagyományaira is. A modul végén a gyakorlati alkalmazásra felkészülve egy projekttervet kell készíteni a képzésben részt vevőknek (SZABÓ G. – SPIEGLER P. 2009b).

A „Pannon Tourism“ projekt keretében kidolgozott modulok példaként szolgálhatnak a falusi- és az ökoturizmus szolgáltatóinak képzésére, felkészítésére. A modulok révén a Dráva-régió természeti és kulturális örökségére épülően fejleszthető a turizmus, ami ebben a hátrányos helyzetű térségben azért kiemelten fontos, mert a régió értékeinek felismerése erősítheti a helyi lakosok elkötelezettségét, érdeklődését a falusi- és ökoturisztikai szolgáltatások kialakítása iránt.

2.4 Összefogás a régió ökoturizmusának fejlesztése érdekében: az ökoturisztikai klaszter példája

A Dél-dunántúli régió erősségei közé tartozik, hogy több meghatározó szereplő elkötelezett híve az ökoturizmus fejlesztésének. Ezek közül kiemelését érdemel a Duna-Dráva Nemzeti Park, a régióban tevékenykedő állami erdőgazdaságok és egy új kezdeményezés, az ökoturisztikai klaszter.

Az ökoturisztikai klaszter létrejöttének előzménye a közel egy évtizedre visszanyúló „Aktív Szabadidő és Környezeti Nevelés Dél-Dunántúli Összefogás”. A környezeti nevelés és a turizmus ez irányban elkötelezett hívei az első időkben csak informális módon, alulról építkezve kezdték el összehangolni tevékenységüket és tettek határozott lépéseket a kooperáció irányába. Néhány közös projektet és összehangolt marketing akciót követően 2009 elején alakult meg a „Gyeregyalog.hu Egyesület”. Az összefogás célja a régióban tevékenykedő, a természet értékeit és a környezettudatos magatartást népszerűsítő, az iskolán kívüli környezeti nevelésben, erdei iskoláztatásban jártas, ezen téma iránt érdeklődő és a fenntartható környezeti fejlődést aktívan elősegítő egyének, szervezetek és szolgáltatók – profitorientált és civil szervezetek egyaránt – egységes fellépésének elősegítése. A kezdeti célmeghatározás szerint az összefogás célja az volt, hogy a dél-dunántúli régió legyen a magyarországi környezeti nevelés, természeti oktatás központja. A 2009 őszén megkezdett klaszter szervezési folyamatban ez a cél kibővült. Ma az együttműködő szereplők azt szeretnék elérni, hogy a Dél-dunántúli régió legyen az ország első számú ökoturisztikai célterülete.

A klaszter tagjai döntően piaci szereplők, ezért a fő elvárásuk a saját piaci pozíciójuknak a megerősödése. Rövidtávon erre a legnagyobb hatással egy új, korszerű marketing tevékenység lehet, ezért is volt az egyik első lépés a régiós ökoturisztikai marketing stratégia elkészítése. A klaszter közös tevékenységének is a meghatározó hangsúlya a közös marketingen van (online kampány, prospektusok, közös arculat kialakítása, kiállításokon és fesztiválokon való részvétel stb.). A hatékony piacbővítő marketingen kívül a termékfejlesztésről sem szabad megfeledkezni. Ennek közösen kialakított fő iránya az ökoturisztikai nagy rendezvények rendszerének a kialakítása. Az alap kiindulási elv az, hogy egy tudatos ökoturista számára nem a szállás és étkezés a meghatározó, hanem az ökoturizmushoz kötődő élmény ígérete. A statikus attrakciók (pl. egy nemzeti parki terület szépsége) mellé ökoturizmushoz kötődő vonzó program kínálattal lehet bővíteni az élményígéreteket körét.

A Dél-Dunántúli Ökoturisztikai Klaszter szereplői munkájuk során a fenntarthatóság elveit (VARGÁNE CSABÁN K. 2005) figyelembe veszik. Ezt konkrét gyakorlatok igazolják:

- Helyi termék előállítók és az ökológiai gazdálkodók népszerűsítésére adatbázist és kiadványt hoztak létre.
- Olyan ökoturisztikai minősítési rendszer kerül kialakításra, amely során a fenntartható fejlődés szempontrendszerének érvényesülése is az értékelés fontos része lesz.

- Ökoturisztikai tematikus napok és ökoturisztikai „nagy” rendezvények rendszere került kidolgozásra. Ezáltal egy olyan csaknem egész évet felölelő programsorozat lesz a régióban, amely a fenntartható fejlődéshez kapcsolódó szemléletformálást szolgálja.
- A Klaszter honlapján a témához kapcsolódó tudástárat alakít ki, évenként megrendezendő konferenciáján pedig a téma különböző aspektusaira hívja fel a hallgatóság figyelmét, bemutatva a régiós legjobb gyakorlatot.

A XXI. század turizmusfejlesztésében alapkövetelmény a komplex és térségben való gondolkodás. A Dél-Dunántúli Ökoturisztikai Klaszter tudatosan törekszik erre, mert csak ebben az összefüggésben hangolható jól össze a klasztertag szolgáltatók, a térségben élő emberek és közösségek igényei, és a természeti környezet fejlesztését szolgáló tevékenységek. A klaszter vezetése azt várja, hogy 2-3 év következetes munkával a Dél-dunántúli régió imázsához hozzá tartozhat az, hogy a régión belül minden hétvégén érdekes kínálat várja az ökoturistát. Cél az, hogy a gazdag aktív-, falusi- és ökoturisztikai programkínálat egy olyan a régióhoz kapcsolódó fogalom legyen, mint pl. a kerékpáros turizmus a Tisza-tó esetében.

3. Összegzés

A Dél-dunántúli régió területén megtalálható számos, kiemelkedő értéket képviselő természeti adottság és kulturális örökség – például a Dráva-medence, a Mecsek, a Zselic térségének védett természeti értékei – megfelelő alapot biztosít az ökoturizmus fejlesztéséhez. A meglévő adottságok kihasználásához, a fejlesztések realizálásához azonban szükséges a megfelelő szolgáltatói háttér megteremtése. Ennek érdekében az elmúlt években a Dél-Dunántúlon számos projekt, kezdeményezés született. A tanulmányban ismertetett esetek azt mutatják, hogy az infrastruktúra kiépítése és a gazdasági tőke megteremtése mellett a fejlesztésekhez éppúgy szükséges a helyi lakosok ökoturizmushoz való pozitív attitűdjének formálása, a turisták ökoturisztikai igényeinek megértése, a szolgáltatói magatartás kialakítása, a turisztikai szolgáltatók felkészítése, képzése, valamint az ökoturizmusban érintett szereplők összefogása.

Hivatkozások

- Kiss G. (1986): Ormányság, Bp., Gondolat
- Kocsis K., Bottlik Zs. (2009): Magyarország etnikai térképe 2001 = Ethnic map of Hungary 2001, (1:500.000) Budapest : MTA FKI
- Magyar Turizmus Zrt. (2007): A Magyar Turizmus Zrt. tájékoztatója a 2006. évi zöldturizmus kutatás eredményeiről. <http://itthon.hu/szakmai-oldalak/turisztikai-termekek/turisztikai-termekek>
- Pannon Egyetem Turizmus Tanszék - Aquaprofit Zrt. (2008): Országos ökoturizmus fejlesztési stratégia. Készült az Önkormányzati és Területfejlesztési Minisztérium Turisztikai Szakállamtitkárságának megbízásából Veszprém - Budapest 2008. április 25.
- Québec-i nyilatkozat az ökoturizmusról, 2002. Összeállította a Magyar Turizmus Rt. Kutatási Igazgatósága a WTO - Québec Declaration on Ecotourism alapján. http://itthon.hu/site/upload/mtrt/Turizmus_Bulletin/02_04/TuTe13.htm
- Spiegler P. (2011): A turisztikai imázselemzés. Turisztikai „tér-képek” a Dél-Dunántúlról. PhD értekezés. PTE TTK Földtudományok Doktori Iskola, Pécs. 177p. http://foldrajz.ttk.pte.hu/phd/phdkoord/nv/disszert/disszertacio_spiegler_nv.pdf
- Szabó G. - Aubert A. (2008): „Geoline Projekt”. A Nyugat-Mecsek térségi turisztikai stratégiája. Tanulmány, 28p.
- Szabó G. – Endrédi M. (2010): Környezetbarát vendégfogadók. Ökoporták a Dél-Dunántúlon. Molnár Nyomda és Kiadó Kft., Pécs
- Szabó G. – Spiegler P. (2009a): Rural continuity and renewal in the agglomeration of Pécs. In: Proceedings of International conference “The role of tourism in territorial development”. Babes-Bolyai University, Faculty of Geography, University Extension Gheorgheni, Gheorgheni, Romania pp. 342-356.
- Szabó G. – Spiegler P. (2009b): Grenzüberschreitende Zusammenarbeit für die Entwicklung des ruralen Tourismus in den kroatischen-ungarischen „Pannon Region”. In: Lőrincz I. (szerk.): Kultúrák találkozási a turizmusban. Tanulmányok. I. nemzetközi turizmus konferencia, Nyugat-Magyarországi Egyetem Apáczai Csere János Kar Turizmus Intézet, 2009. április 27-28. Győr, CD-kiadvány, pp. 128-132.
- Szabó G. 2006: Területi márkák Baranya és a Dél-Dunántúl turizmusában. In: Aubert A. (szerk): Desztináció-építés és -menedzsment. Dél-Dunántúli turizmus kiskönyvek, DDRIB, Pécs
- Vargáné Csabán K. (2005): A Fenntartható Turizmus és a Local Agenda 21. PTE KTK Regionális Politika és Gazdaságtan Doktori Iskola Évkönyv.

<http://www.ddnp.hu>

www.mecsekgyongyszemei.h

<http://pannoniantourism.hu>